

การปรากฏพิเศษ เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2550 เวลา 10.30 – 11.00 น.

ณ ห้องแกรนด์ไดมอนด์ บอลรูม อิมแพค เมืองทองธานี นนทบุรี

ท่านผู้มีเกียรติ

ท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาในฐานะสมาชิกสมัชชาที่เคารพ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งเมื่อได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งก็พบว่า ยุทธศาสตร์และมาตรการที่กำหนดไว้ตั้งแต่ปฏิรูปการศึกษานั้น ยังไม่ครอบคลุมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาทั้งหมด จึงมีการทบทวนวิเคราะห์กันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะให้เข้าถึงรากเหง้าของปัญหาจริงๆ เมื่อหาสาเหตุได้แล้วจะได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาไทยทุกระดับ ทุกประเภทให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่พึงประสงค์

เมื่อพูดถึงคุณภาพการศึกษา จะหมายถึง การจัดการศึกษาที่ผลของการจัดก่อให้เกิดการพัฒนาในตัวผู้เรียนในเรื่องสัมฤทธิผล พฤติกรรมที่พึงปรารถนา ความเป็นคนดีมีคุณธรรมที่สะท้อนผลจากการได้รับการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งคุณภาพที่สถานศึกษาระดับต่างๆ กระทำภารกิจอื่นนอกเหนือจากการเรียนการสอนแล้ว ผลของการทำภารกิจนั้นเป็นผลที่ก่อให้เกิดคุณภาพที่จะนำไปเป็นประโยชน์

จากนิยามนี้ เราพยายามค้นหาว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทมีปัจจัยอะไรบ้าง ในที่สุดก็เห็นพ้องกันว่า ปัจจัยแรกๆ ที่เห็นและสำคัญที่สุดคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน เพราะถ้า

ผู้เรียนมีพัฒนาการไม่สมบูรณ์ ไม่ครบถ้วน ไม่มีความพร้อม ไม่ได้รับการสนับสนุนให้เขาเรียนได้ เราจะหวังเรื่องคุณภาพการศึกษาไม่ได้แน่นอน ในประเด็นนี้ สามารถยืนยันสิ่งที่พูดกันติดปากว่า “กว่าจะถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว” เพราะฉะนั้น ยุทธศาสตร์แรกที่จะพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเท่านั้น แต่เป็นยุทธศาสตร์ที่จะต้องเริ่มตั้งแต่ครอบครัว เป็นความรับผิดชอบของชุมชนและเป็นการรับผิดชอบของทุกฝ่ายที่จะทำอะไรจึงจะให้เด็กไทยมีพัฒนาการ มีความพร้อม ได้รับการสนับสนุนที่เมื่อได้รับโอกาสแล้วจะประสบความสำเร็จแล้วศึกษาได้ในที่สุด ถ้าแก้ปัญหานี้ได้ หลักประกันเรื่องคุณภาพที่เกิดกับตัวผู้เรียนก็จะเป็นหลักประกันสำคัญประการแรก

เรื่องที่สองคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา เราเผชิญปัญหาเรื่องขาดครู ปัญหาคุณภาพของครู ไม่สามารถดึงดูดคนดี คนเก่งเข้ามาเป็นครู จะเห็นว่า ถ้าไม่แก้เรื่องครูอย่างจริงจังทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพด้วยมาตรการต่างๆ เราไม่มีทางจะกอบกู้บูรณะคุณภาพการศึกษาได้ตามที่พึงประสงค์ เรื่องที่อยากให้เห็นและคิดว่า สังคมไทยต้องช่วยกันผลักดันคือ เดิมคนเข้าสู่อาชีพครูจะเรียกว่า เป็นเรือจ้าง ครูเรือจ้าง แต่ปัจจุบันด้วยนโยบายการลดอัตรากำลังภาครัฐต่อเนื่องกันมาเกือบสิบปี ครูจำนวนมากกลายเป็นครูลูกจ้าง ซึ่งสภาพที่ครูเป็นครูลูกจ้างคือไม่มีอนาคต จ้างกันเป็นปี จะพัฒนาต่อเองก็ไม่ได้ ในที่สุดเราคิดว่าต้องเลิกที่จะมีครูอัตราจ้าง ปรับอัตราเหล่านั้นโดยการคัดกรองให้คนที่สนใจรักอาชีพครู เป็นครูที่มีความรู้ ความสามารถให้เป็นอัตราข้าราชการครูให้หมดแล้วต่อไปก็จะเพิ่มขึ้นอีก ถ้าไม่ทำตรงนี้อ่างเด็ดเดี่ยวและเด็ดขาดก็จะเหมือนครอบครัวที่มีพ่อแม่ชั่วคราว เมื่อครูต้องทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ที่สอง แต่ครูกลับกลายเป็นครูชั่วคราว ครูลูกจ้าง สภาพอย่างนี้ไม่เหมาะกับสถานะของวิชาชีพครู

ส่วนเรื่องที่สาม ในยุคนี้หนีไม่พ้นเรื่องเทคโนโลยี สื่อ และอุปกรณ์

การศึกษา ต้องมีเครื่องมือใหม่มาช่วยครู เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยได้มาก ต้องมีเครื่องมือใหม่มาช่วยเด็ก ให้เป็นเครื่องมือที่เจาะแสวงหาความรู้ สืบค้นความรู้ และสามารถมีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เราต้องการเครื่องมือใหม่มาช่วยขยายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดไม่ได้ ถ้าเราไม่จริงจังกับเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นเครื่องมือใหม่ของโลกยุคใหม่

เรื่องที่สี่ เราพบว่า ระบบการศึกษาที่ใช้อยู่ปัจจุบันเกือบทุกระดับ มีการใช้กันมาเป็นสิบๆ ปี ได้มีการเหลียวดูบ้างหรือไม่ว่า ระบบที่นำมาใช้เพื่อรองรับการจัดการศึกษานี้เป็นระบบที่เอื้ออำนวยต่อคุณภาพ เช่น ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการนำระบบหน่วยกิตที่เรียกว่า ระบบหน่วยการเรียนมาใช้ นำเอาระบบการวัดผลที่มากับระบบหน่วยกิตที่เกณฑ์การผ่านและการสำเร็จการศึกษากำหนดไว้ที่ระดับ 1 นั้นเหมาะสมหรือไม่ นโยบายเรื่องการเลื่อนชั้นอัตโนมัติ แม้อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ก็เลื่อนไปเรื่อยๆ ยังคงปฏิบัติตามการเลื่อนชั้นอัตโนมัติต่อไปหรือควรระงับเลิก ผมคิดว่าถึงเวลาที่จะต้องทบทวนระบบการศึกษาว่า เป็นปัจจัยเสริมคุณภาพหรือเป็นตัวเหนี่ยวรั้งคุณภาพ ซึ่งถ้าเป็นระบบหน่วยกิตที่แท้จริง เด็กเก่งไม่จำเป็นต้องเรียนมัธยม 6 ปีอาจเรียน 5 ปีจบก็ได้ การที่จะให้เด็กได้รู้จักและตระหนักในตนเองโดยมีวิชาเลือกเพื่อให้เขาได้เลือกเรียนตามที่เขาต้องการ อาจนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานใหญ่ ดังที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีมติและกำลังดำเนินการอยู่ขณะนี้ เรื่องระบบการศึกษาและหลักสูตรที่จะต้องมีการปรับรื้อเพื่อให้เหมาะสม จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของเรื่องนี้

เนื่องจากการศึกษาเกิดที่โรงเรียน เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ตัดสิ้นใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียน ให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจ ให้งานเบ็ดเสร็จที่โรงเรียนให้มากที่สุด เพื่อให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งในทุกด้านแล้ว โอกาสในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพทุกด้านจะทำได้

ลำบาก เพราะผลการศึกษาเกิดที่โรงเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้จะต้องให้ความสนใจกับโรงเรียนทุกระดับ ทุกประเภท ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยมีปัญหาพิเศษ กล่าวคือ นโยบายที่ต้องการให้เด็กเรียนใกล้บ้านซึ่งเป็นนโยบายที่ดีและทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กถึง 40 เปอร์เซ็นต์ของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนรวมกว่า 12,000 โรงเรียน แต่จะกล่าวหาว่า โรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาด้วยคุณภาพ จุดให้โรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ลงมาในค่าเฉลี่ยที่ต่ำไปด้วยก็ไม่ถูกต้องนัก ความจริงเรื่องโรงเรียนขนาดเล็กเป็นความจำเป็นของสังคมไทย เมื่อศูนย์ประชากรของไทยกระจายโดยเฉพาะในสังคมชนบท ถ้าไม่มีโรงเรียนขนาดเล็กเด็กจะไม่ได้โอกาส ผมเองถ้าไม่มีโรงเรียนขนาดเล็กก็ไม่ได้มาเรียนที่นี่ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีนโยบายเด็ดเดี่ยวและยุทธศาสตร์ที่ต้องเน้นคือ ทำอย่างไรจะพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เข้มแข็ง ลดความเหลื่อมล้ำ ลักลั่นกับโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางที่อุดหนุนไปแล้วเพิ่มขึ้นหัวละ 500 บาทไม่พอ ต้องทำมากกว่านั้น และได้ทดลองทำมา 1 ปีพบว่า ถ้าสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กคิดนวัตกรรม การบริหารจัดการแล้วนำผลมาดูก็ชัดว่า โรงเรียนจิวต์ผลงานแจ้วเกิดขึ้นแล้ว เพราะฉะนั้น จะต้องแน่วแน่ในการสนับสนุนเรื่องนี้

สำหรับยุทธศาสตร์สุดท้าย ปัญหาเรื่องการศึกษาเป็นปัญหาสำหรับทุกคน ประเทศไทยเป็นเวทีของการประชุมระดับโลกที่จ่อมเทียน มีปฏิญญาจ่อมเทียนที่ประกาศไปทั่วโลก ยูเนสโกก็ยึดว่า การศึกษาสำหรับทุกคน ขณะนี้ ยูเนสโกวางเป้าหมายว่าอีก 8 ปีทุกประเทศที่เป็นสมาชิกจะต้องจัดการศึกษาสำหรับทุกคนในขั้นพื้นฐานได้เต็มที่ แต่จริงๆ แล้วเต็มที่ไม่ได้ถ้ามุ่งแต่เพียงจะจัดการศึกษาสำหรับทุกคน ขณะนี้จะต้องทำให้ทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องร่วมกันจัดการศึกษา ซึ่งการมีส่วนร่วมในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า มาร่วมตั้งสถานศึกษา เข้ามาแบ่งเบาภาระ แต่หมายรวมมากกว่านั้นคือ การเข้ามาช่วยจัดการศึกษา โดยการสนับสนุนให้ตรงความต้องการที่ระบบการ

ศึกษาต้องการในรูปแบบต่างๆ แม้แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งขณะนี้ มีภาวะเทียบข้อบังคับบางอย่างที่ไม่สามารถจัดสรรเงินมาช่วยจัดการศึกษา ได้ เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลแก้ไข เพื่อให้ยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ประการ นี้ เป็นยุทธศาสตร์ที่เข้าไปเสริมเรื่องการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งลำพังยุทธศาสตร์ ไดยุทธศาสตร์หนึ่งจะไม่ประสบความสำเร็จ ครั้งนี้จึงเป็นครั้งแรกที่เป็นการ ร่วมคิดกันระหว่างผู้รับผิดชอบการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ไม่ได้ พัฒนาเรื่องนี้แบบแยกส่วน แต่นำเอาองค์รวมของการจัดการศึกษา สิ่งใด ที่เป็นยุทธศาสตร์ร่วมกันก็ประกาศเป็นสิ่งที่ทำร่วม สิ่งใดที่เป็นยุทธศาสตร์ เฉพาะของแต่ละระดับและประเภทการศึกษาก็จำแนกแยกแยะเพื่อที่จะนำไปสู่ การปฏิบัติ ส่วนรายละเอียดของเรื่องเหล่านี้เข้าใจว่าจะมีการพูดกันต่อ เมื่อ มีการแยกกลุ่ม และในวันพรุ่งนี้ก็จะมีการสังเคราะห์เป็นสาระสำคัญของ ปฏิญญาคุณภาพการศึกษาที่สมัชชาจะได้ประกาศร่วมกัน

ผมขอฝากข้อคิดนำเข้าสู่ประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อการพิจารณาต่อ เพียงเท่านี้

ขอบคุณครับ